

Jönköpings kommun
kommunstyrelse@jonkoping.se

2022-04-11
Dnr 2019:5616

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolors arbete med
lärande för hållbar utveckling vid Junedalssko-
lan i Jönköpings kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Junedalsskolan avseende verksamhetens kvalitet inom lärande för hållbar utveckling. Bakgrunden till granskningen är att Sverige genom Agenda 2030 förbundit sig att senast 2030 säkerställa att alla studerande får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling. Granskningen handlar om i vilken utsträckning rektor styr och organiserar arbetet med lärande för hållbar utveckling så att det präglar utbildningen i sin helhet samt i vilken utsträckning eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande i frågor som rör lärande för hållbar utveckling. Granskningen inriktas på lärande för hållbar utveckling i årskurserna 7-9.

Läsanvisning

Granskningen är uppdelat i tre bedömningsområden. Inom varje bedömningsområde har Skolinspektionen satt upp ett antal kvalitetskriterier som beskrivs i bilaga 2. I denna bilaga finns också beskrivet hur granskningen har genomförts. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 3. För varje bedömningsområde görs en sammantagen bedömning av skolans/verksamhetens arbete i relation till framtagna kvalitetskriterier inom området. Kvalitetskriterierna beskriver ett arbete med lärande för hållbar utveckling av hög kvalitet. Om Skolinspektionen bedömer att utvecklingsarbete behövs för att uppfylla kvalitetskriterierna anger Skolinspektionen på vilken eller vilka punkter. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av skolan. Om en skola/verksamhet bedöms fungera väl begär inte Skolinspektionen motsvarande redovisning men kan lämna framåtsyftande kommentarer.

Beslut:

Skolinspektionen gör följande bedömning i relation till framtagna kvalitetskriterier vid Junedalsskolan:

Rektors styrning för samsyn, delaktighet och samverkan i arbetet med lärande för hållbar utveckling

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas. Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektor behöver utveckla arbetet med att skapa en gemensam förståelse för hur arbetet med lärande för hållbar utveckling ska bedrivas så att det omfattar alla lärare och därmed genomsyrar utbildningen i sin helhet.

Lärares kunskaper om lärande för hållbar utveckling i utbildningen

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas. Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektor behöver kartlägga vilket behov av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling som finns bland samtliga lärare samt erbjuda kompetensutveckling utifrån vad kartläggningen visar.

Elevernas möjlighet till delaktighet och inflytande i de delar av utbildningen som berör hållbar utveckling

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom det granskade bedömningsområdet fungerar väl och har inte identifierat något utvecklingsområde.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den **2022-10-07** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 4) användas.

Redogörelsen skickas till dokument.goteborg@skolinspektionen.se eller Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2019:5616) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive bedömningsområde.

Rektors styrning för samsyn, delaktighet och samverkan i arbetet med lärande för hållbar utveckling

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektorn styr skolans arbete med lärande för hållbar utveckling, så att det präglar utbildningen i sin helhet. Det omfattar hur styrningen främjar en gemensam förståelse om vad lärande för hållbar utveckling är, delaktighet och ett gemensamt ansvarstagande hos

lärarna. Det inkluderar också att det finns strukturer för samverkan mellan lärare för ämnesövergripande samarbeten. Vidare granskas om lärande för hållbar utveckling genomsyrar hela skolans verksamhet, genom att det förekommer aktiviteter som berör andra delar av utbildningen än själva undervisningen. Skolinspektionen granskar även om rektors styrning möjliggör samverkan med det omgivande samhället så att det skapas autentiska lärmiljöer som gör att de komplexa hållbarhetsfrågorna ges ett aktuellt sammanhang för eleverna. För att vara en del av skolans utvecklingsarbete behöver arbetet med lärande för hållbar utveckling följas upp på ett systematiskt sätt.

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas.

Skolinspektionens granskning visar sammanfattningsvis att rektor till viss del styr och organiserar verksamheten så att ett lärande för hållbar utveckling har förutsättningar att prägla utbildningen i sin helhet. Detta sker genom att rektor låter lärarna ta ansvar, ha inflytande över och ta initiativ i skolans arbete med lärande för hållbar utveckling, men rektor leder inte arbetet. På skolenheten finns visserligen organiserade och tidsmässiga former för lärarnas samverkan, men rektorn ser inte till att det sker en samverkan i planering, genomförande och utveckling av undervisningen gällande lärande för hållbar utveckling. På skolenheten tas i viss utsträckning kompetens tillvara hos övrig personal genom att eleverna deltar i aktiviteter utanför undervisningen som berör lärande för hållbar utveckling, och eleverna ges möjlighet att i autentiska miljöer utanför skolan ha ett utbyte med det omgivande samhället som kan bidra till elevers handlingskompetens. Vidare följer rektorn upp arbetet med lärande för hållbar utveckling inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet. Granskningen visar dock att det saknas en gemensam förståelse kring hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling som omfattar syftet med lärandet, arbetets innehåll och form.

Lärarna ges förutsättningar för ansvarstagande, inflytande, initiativtagande och i viss mån för samverkan

Granskningen visar att lärare på skolenheten tar ansvar för, har inflytande över och tar initiativ i skolans arbete med lärande för hållbar utveckling, men rektor styr inte arbetet eller ser till att lärarna samverkar i planering, genomförande och utveckling av undervisningen gällande lärande för hållbar utveckling. I intervju med rektor och lärare framkommer att vissa lärare har initierat och utvecklat olika ämnesövergripande arbeten och enskilda lärare organiserar sin undervisning så att ett lärande för hållbar utveckling äger rum. Av inskickad dokumentation framgår att lärarna har stor frihet i att i förhållande till skolenhetens prioriterade mål, läroplan och kursplaner formulera mål och utveckla olika arbetssätt i arbetet med lärande för hållbar utveckling. Rektorn uppger dock i intervju att även om man på skolenheten

har bestämt att lärarna ska arbeta ämnesövergripande så gör inte alla det, och att det ser olika ut i vilken omfattning eleverna ges ämnesövergripande undervisning avseende hållbar utveckling. Vidare framkommer i intervju med såväl rektor som lärare att även om lärarna har regelbunden mötestid i arbetslag och ämneslag så är mötestiden ofta inte tillräcklig för samverkan kring lärande för hållbar utveckling då många ärenden ska hanteras. Några lärare uttrycker vidare i intervju att rektor inte lyfter betydelsen av att arbeta med lärande för hållbar utveckling och att det finns arbetslag som inte har något gemensamt arbete för lärande för hållbar utveckling.

Det saknas en gemensam förståelse för hur skolenheten ska arbeta med lärande för hållbar utveckling

Granskningen visar att det inte finns styrning och organisation som skapar en gemensam förståelse för vad lärande för hållbar utveckling är och hur skolenheten ska arbeta med det. I intervju säger rektor att lärande för hållbar utveckling ingår i lärarnas grunduppdrag och att lärandet bland annat handlar om att använda och omsätta kunskaper i olika kontexter, vara källkritisk och att kunna påverka med sin röst. Dock ser det olika ut, fortsätter rektorn, i vilken omfattning lärarna arbetar med det. Det finns en tendens, säger rektorn, att lärare fastnar i ett innehållsligt fokus kring hållbar utveckling och där de läroplansövergripande värdena försvinner i ett avprickningssystem som handlar om att bocka av innehåll och mäta kunskap. Även lärarna säger i intervju att de arbetar med hållbar utveckling i sin undervisning för att det finns en naturlig koppling till ämnets centrala innehåll eller lärarens eget intresse, men det saknas en gemensam förståelse för hur arbetet med lärande för hållbar utveckling ska bedrivas på skolenheten. Det framgår av intervju med rektor att hen inte ser till att hållbarhetsdimensionerna behandlas integrerat i undervisningen för att skapa en helhetsbild för eleverna, utan rektor överlåter till lärarna att ta ansvar för det. Rektor uppger vidare att även om det finns lärare som har en hög medvetenhet i arbetet med lärande för hållbar utveckling så riskerar eleverna att inte få en likvärdig utbildning eftersom det finns lärare som inte arbetar på ett lika medvetet sätt. Likaså uttrycker rektor, vilket också bekräftas i intervju med lärarna, att trots att man på skolenheten arbetar med att utveckla undervisningen till innehåll och utförande och att ämnesövergripande arbetssätt är ett prioriterat utvecklingsområde så finns det lärare som inte samverkar med andra. För att man på skolenheten ska kunna utveckla en gemensam förståelse för lärande för hållbar utveckling krävs att någon driver ett sådant arbete på övergripande nivå och att rektor ser till att det blir ett prioriterat område, säger några lärare. Rektor säger i intervju att man på skolenheten behöver utveckla strukturer och systematik för att åstadkomma ett gemensamt arbete med lärande för hållbar utveckling.

Skolenheten involverar i viss utsträckning övriga personalgrupper i arbetet med lärande för hållbar utveckling

Granskningen visar att skolenheten i viss utsträckning tillvaratar kompetens och erfarenhet hos annan personal än lärare i arbetet med lärande för hållbar utveckling.

Rektorn säger att minst en gång per år deltar alla elever i jourverksamhet i matsalen och vaktmästeri och i informationsinhämtningen uppges att syftet med jourverksamhet bland annat är att låta eleverna få ökad kunskap om avfallshantering och matsvinn. I intervju med lärarna framkommer att man har tankar om att låta eleverna vara med och påverka matsedeln genom att dels bestämma fem maträtter och dels provlaga dem, men att aktiviteten nu har fått skjutas fram på grund av pandemin. Enligt lärarna finns ett intresse från måltidspersonalen att samarbeta och att eleverna säger att det kommer minska matsvinnet när eleverna själva får vara delaktiga. Även i intervju med elever framkommer att eleverna önskar få arbeta mer med matsvinnet på skolenheten.

Eleverna ges delaktighet i autentiska lärmiljöer i det omgivande samhället

I granskningen framkommer vidare att rektors styrning möjliggör ett utbyte och en kontakt med det omgivande samhället i arbetet med lärande för hållbar utveckling. Rektor och lärare uppger att ett ämnesövergripande arbete där ämnena bild, svenska och de samhällsorienterande ämnena samverkar, genomförs i årskurs 9 med syfte att låta eleverna reflektera utifrån de mänskliga rättigheterna och diskrimineringsgrunderna, och motivera sina åsikter. Arbetet som bland annat resulterar i att varje elev gör en framställning av en bild som uttrycker elevens åsikt, ställs ut på Jönköpings läns museum och visas för allmänheten. Ett annat exempel på hur det omgivande samhället används som mottagare av elevers kunskap på ett utmärkt sätt och där eleverna ges möjlighet att själva hitta lösningar på verkliga hållbarhetsproblem, är det projekt, som för tillfället är pausat på grund av pandemin, som genomförs i årskurs 8 och där flera lokala teknikföretag deltar. Rektor och lärare redogör i intervjuer för att eleverna besöker företagen och företagsledningarna blir också inbjudna till Junedalsskolan för att tala om innovationer med fokus på hållbarhet. Eleverna får, enligt rektorn, i uppgift av branschen och lärarna att lösa problem eller komma med förslag till företagen som handlar om produktutveckling och hållbarhet. Lärarna ger som exempel i intervju att eleverna visar på hur de anställda på ett teknikföretag kan ta sig till jobbet och redogör för digitala butiks lösningar som är klimatvänliga och hållbara. Ytterligare ett exempel på samverkan som har bäring på skolans arbete med lärande för hållbar utveckling och som bidrar till att utveckla elevers handlingskompetens är det som lärarna i intervju kallar "Elever hjälper elever". Lärarna uppger att pengar samlas in en gång per år till barn i Rumänien. Enligt rektor har några elever och lärare besökt ett barnhem för att ta del av vad som händer med pengarna som samlats in via operation dagsverke och när eleverna kommit tillbaka till skolan har de berättat och visat bilder för övriga elever. Rektor säger att arbetet är värdefullt och bidrar till elevernas lärande för hållbar utveckling, men att arbetet inte gått att genomföra under pandemin.

Rektorn följer upp arbetet med lärande för hållbar utveckling inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet

Granskningen visar att rektorn på ett systematiskt vis följer upp skolenhetens arbete med lärande för hållbar utveckling, i uppföljningen finns också ett jämställdhetsperspektiv. Rektorn uppger i informationsinhämtningen och i intervju att uppföljningen sker genom elevenkäter vars resultat redovisas per kön, i fokusintervjuer med elever som genomförs av skolledningen och i samband med bedömningen av elevernas kunskaper i de olika ämnena. I de årliga elevenkäterna får eleverna enligt rektorn besvara frågor som till *exempel* *Upplever du att du får tillräcklig kunskap om miljöpåverkan?, Upplever du att du har handlingsberedskap och tillräcklig kunskap för att förstå och skapa hållbar utveckling?* och *Får du kunskap om hur ditt sätt att leva påverkar miljön?* Rektor redogör vidare för att utvärderingar som genomfördes för fyra år sedan visade att eleverna uppfattade att de fick goda kunskaper om hållbar utveckling. I utvärderingar följande år var resultatet dock sämre och åtgärder sattes därför in för att förtydliga innehåll i undervisningen som berör hållbar utveckling. Rektor uppger att man på skolenheten som åtgärd arbetade mer fokuserat och kommunikativt med hållbar utveckling i undervisningen vilket ledde till ökade och goda resultat vid nästkommande års elevenkätundersökning. Det framkommer vidare att rektor följer upp elevenkätens svar i fokusintervjuer med elevrepresentanter i syfte att ytterligare fånga elevernas uppfattning om bland annat undervisningen om hållbar utveckling.

Granskningen visar vidare att lärarnas medverkan i det systematiska kvalitetsarbetet avseende arbetet med lärande för hållbar utveckling kan öka. Frågor om jämställdhet och elevernas delaktighet och inflytande finns med i enkäten som besvaras av eleverna och lärare uppger att de följer upp resultaten varje termin. Även om rektor uppger att lärarna ges möjlighet att reflektera över undervisningen som berör hållbar utveckling utifrån de resultat som framkommit så säger några lärare i intervju att rektorn inte följer upp arbetet med lärande för hållbar utveckling i arbetslagen och några andra lärare säger att det är otydligt för lärarna hur uppföljningen är en del av det systematiska kvalitetsarbetet.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom bedömningsområdet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektor behöver utveckla arbetet med att skapa en gemensam förståelse för hur arbetet med lärande för hållbar utveckling ska bedrivas så att det omfattar alla lärare och därmed genomsyrar utbildningen i sin helhet.

Skolinspektionens granskning visar att det saknas styrning och organisation på skolenheten som möjliggör att en gemensam förståelse kan utvecklas när det gäller hur arbetet med lärande för hållbar utveckling ska bedrivas.

För att lärande för hållbar utveckling ska kunna bedrivas på ett framgångsrikt sätt som bidrar till elevernas handlingskompetens behöver lärande för hållbar utveckling genomsyra utbildningen i sin helhet. Lärande för hållbar utveckling kännetecknas av ämnesövergripande frågor och ett lärande som relaterar till övergripande läroplansmål så som kritiska förhållningssätt, reflektion kring värdegrund, demokratiska arbetssätt och delaktighet och inflytande från eleverna¹. Lärande för hållbar utveckling bör därför ses som en prioriterad uppgift för samtliga lärare och inte vara avhängigt lärarnas eget intresse eller endast förekomma i vissa ämnen. En grundläggande utgångspunkt för arbetet är att det finns en gemensam förståelse för vad lärande för hållbar utveckling är och hur skolan ska arbeta med det. Att förståelsen är gemensam innebär att den är välkänd bland alla lärare och att de känner sig trygga med vad det innebär för deras egen undervisning och yrkesutövning. Om ansvaret tillskrivs enskilda individer utan stöd från en gemensam förståelse är det svårt att omsätta lärdomar till förändringar i hela organisationen. Risken är stor att individuella ansträngningar blir kortlivade projekt som bara existerar i enskilda ämnen eller enstaka klasser.²

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn utvecklar arbetet med att bygga upp och upprätthålla en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling som omfattar alla lärare. Den gemensamma förståelsen bör inkludera såväl innehållet som formerna för utbildningen samt syftet att utveckla elevernas handlingskompetens. En gemensam förståelse kan till exempel etableras genom att skolan implementerar rutiner för ett kontinuerligt arbete med lärande för hållbar utveckling som också inkluderar rutiner för att introducera nyanställda i arbetet. Därtill kan en gemensam förståelse etableras genom att rektor möjliggör och styr diskussioner där samsyn skapas mellan lärarna vad gäller lärande för hållbar utveckling. Sådana diskussioner kan med fördel utgå från den utvärdering som eleverna gör avseende elevernas upplevelse av undervisningen som berör hållbar utveckling. Vidare bör rektor tydliggöra uppföljningen av skolenhetens arbete med lärande för hållbar utveckling för lärarna och involvera dem i högre utsträckning.

Lärares kunskaper om lärande för hållbar utveckling i utbildningen

Inom detta område granskar Skolinspektionen i vilken utsträckning lärare ges den kompetensutveckling som de behöver för att kunna arbeta med lärande för en

¹ Skolverket (2018). Kunskapsöversikt över arbetet med lärande för hållbar utveckling i skolväsendet. Rapport. Dnr 51.3-2018:947.

² Mogren, A. (2019). Guiding principles of transformative education for sustainable development in local school organisations: Investigating whole school approaches through a school improvement lens (Doctoral dissertation, Karlstads universitet).

hållbar utveckling. Detta förutsätter att rektorn har tagit reda på behovet och utifrån det erbjudit relevant kompetensutveckling.

För att lärarna med god kvalitet ska kunna arbeta och uppnå syftet med lärande för hållbar utveckling krävs det att lärarna har kunskaper om vad lärande för hållbar utveckling innebär. Det betyder att de har kännedom om de globala målen i Agenda 2030 och de nationella miljömålen som de ser som mest relevanta för sin undervisning. Det betyder också att de har kunskaper om de tre olika dimensionerna³ av hållbar utveckling och hur dessa dimensioner hänger ihop och påverkar varandra (holism) samt att de uppmärksammar och reflekterar över hur pedagogiska dilemman kan hanteras.

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas.

Skolinspektionens granskning visar sammanfattningsvis att lärarna ges viss kompetensutveckling som berör lärande för hållbar utveckling avseende identifierade behov på skolenhetsnivå, men någon fortbildning utifrån behov på individnivå har inte erbjudits. Lärarna och rektorn ger en samstämmig bild av att lärarnas behov av kompetensutveckling avseende lärande för hållbar utveckling inte har kartlagts av rektor. Det finns lärare på skolenheten som bedömer sina kunskaper om de globala målen i Agenda 2030 och de nationella miljömålen som goda men det finns andra lärare som uttrycker att de saknar sådan kunskap delvis eller helt. Lärarna säger vidare att de har kunskaper om de tre dimensionerna så att undervisningen präglas av ett holistiskt perspektiv. Granskningen visar även att lärarna identifierar dilemman och utmaningar som bland annat uppstår i en normerande, faktabaserad och pluralistisk undervisning.

Rektorn har inte kartlagt behovet av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling

Granskningen visar genom intervjuer med lärare och rektor att rektorn inte kartlagt lärarnas behov av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling. I intervjuer med lärare och rektor framkommer vidare att samtliga lärare ges kompetensutveckling som syftar till att utveckla arbetet med elevernas delaktighet i undervisningen men kompetensutveckling som specifikt berör lärande för hållbar utveckling eller som utgår från individuella behov inom området ges inte.

Lärarna beskriver en varierad kännedom om de globala målen i Agenda 2030 och de nationella miljömålen och goda kunskaper om hållbarhetsdimensionerna

³ De tre dimensionerna är ekonomiska, sociala/kulturella och miljömässiga/ekologiska

Lärarna uppger i intervju att kännedomen om de globala målen i Agenda 2030 och de nationella miljömålen ser olika ut bland lärarna. Det finns lärare som uttrycker att de har god kännedom om de globala målen och vilka som är relevanta för undervisningen och ger som exempel mål 1. Ingen fattigdom, mål 4. God utbildning och mål 5. Jämställdhet. Det finns andra lärare som uttrycker att de har begränsad kunskap eller saknar kunskap om såväl de globala målen som de nationella miljömålen och om målens betydelse för undervisningen samt att de önskar lära sig mer. Vidare framkommer i intervjun med lärarna att de bedömer sina kunskaper om de tre dimensionerna av hållbar utveckling (ekologisk, social och ekonomisk) som tillräckliga för att lärarna ska kunna synliggöra dimensionerna i undervisningen och hur de integrerar med varandra.

Lärarna beskriver utmaningar i arbetet med lärande för hållbar utveckling

Granskningen visar att lärarna identifierat dilemman som kan uppstå i arbetet med lärande för hållbar utveckling. Lärarna uppger i intervju att det finns pedagogiska utmaningar i arbetet med lärande för hållbar utveckling och ger som exempel att undervisningen kan ge upphov till känslor av oro och ångest hos eleverna som behöver hanteras på ett genomtänkt vis av lärarna. När elever uttrycker uppgivenhet och att framtiden ser mörk ut, säger lärarna att de till exempel lyfter fram betydelsen av att påverka situationen med det man förmår och att det gör skillnad eller så lyfter lärarna fram konkreta handlingar som kan utföras för att uppnå ett mål. Lärarna säger vidare att de diskuterar pedagogiska dilemman i arbetet med lärande för hållbar utveckling med varandra för att undvika att undervisningen inte driver på för hårt och bidrar till känslor av ångest och likgiltighet hos eleverna. Några lärare uttrycker att flickor är mer medvetna än pojkar när det gäller möjligheten att påverka för en hållbar utveckling och ger som exempel att man ibland behöver visa på tydliga konsekvenser för att pojkarna ska reagera, men att man då också riskerar att flickorna blir rädda då de i högre utsträckning än pojkar är emotionellt engagerade.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektor behöver kartlägga vilket behov av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling som finns bland samtliga lärare samt erbjuda kompetensutveckling utifrån vad kartläggningen visar.

Skolinspektionens granskning visar att rektor inte har kartlagt behovet av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling bland lärarna. Det finns lärare som uppger att de har begränsad kunskap eller saknar kunskap om såväl de globala målen i Agenda 2030 som de nationella miljömålen och om målens betydelse för undervisningen samt att de önskar lära sig mer.

Rektor behöver därför utveckla arbetet med att kartlägga behovet av och erbjuda träffsäker kompetensutveckling för lärarna inom lärande för hållbar utveckling. Med träffsäker kompetensutveckling menas att åtgärder behöver vidtas utifrån identifierade behov. För att lärarna med god kvalitet ska kunna arbeta med och uppnå syftet med lärande för hållbar utveckling krävs att de har kunskaper om vad lärande för hållbar utveckling innebär och hur de praktiskt kan arbeta med lärande för hållbar utveckling utifrån de didaktiska aspekternas innehåll (vad), form (hur) och syfte (varför). Lärarna behöver ha kännedom om de globala målen i Agenda 2030 och de nationella miljömålen som de ser som mest relevanta för sin undervisning. Vidare behöver de ha kunskaper om de tre olika dimensionerna⁴ av hållbar utveckling och hur dessa dimensioner hänger ihop och påverkar varandra samt att lärarna uppmärksammar och reflekterar över hur pedagogiska dilemman kan hanteras. Rektor har enligt läroplanen ett särskilt ansvar för att skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen samt att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.⁵

Skolinspektionen rekommenderar därför rektorn att genomföra en kartläggning av lärarnas behov av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling och vidta adekvata åtgärder utifrån kartläggningens resultat. Skolenheten har i och med det kompetenshöjande arbetet avseende elevernas delaktighet i undervisningen ett arbete påbörjat som berör hållbar utveckling. Genom att möta identifierade behov av lärande hos lärarna med riktade insatser kan kompetensutveckling som till exempel berör Agenda 2030, de nationella miljömålen eller pedagogiska metoder som underlättar arbetet med lärande för hållbar utveckling bidra till att ytterligare stärka arbetet med lärande för hållbar utveckling.

Elevernas möjlighet till delaktighet och inflytande i de delar av utbildningen som berör hållbar utveckling

Inom detta område granskar Skolinspektionen i vilken utsträckning eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande i frågor som berör lärande för hållbar utveckling. Det omfattar i vilken utsträckning eleverna involveras på ett konkret sätt i undervisningen och utbildningen som rör lärande för hållbar utveckling. För att inflytandet ska vara reellt behöver flickor och pojkar stimuleras till att ta aktiv

⁴ De tre dimensionerna är ekonomiska, sociala/kulturella och miljömässiga/ekologiska

⁵ Lgr 11, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.8 Rektorns ansvar.

del i planering och utvärdering av undervisningens arbetssätt, arbetsformer och innehåll samt andra aktiviteter i utbildningen.

I detta ingår också i vilken utsträckning eleverna får möjligheter att tränas i att göra medvetna etiska ställningstaganden och att flickor och pojkar upplever autenticitet i undervisningen genom att den tar upp problem som känns angelägna för dem. Elevernas ställningstaganden ska få bygga på såväl kunskaper som vad de moraliskt vill värna om.

Slutligen omfattar området i vilken utsträckning utbildningen präglas av ett kritiskt och pluralistiskt förhållningsätt där en mångfald av åsikter, värden och perspektiv används för att belysa hållbarhetsfrågor. I det ingår att alla får säga sin mening, att åsikter tillåts stå i konflikt med varandra och att flickors och pojkars tankar och idéer tas på allvar. En utgångspunkt i ett pluralistiskt perspektiv är att undervisningen startar i elevernas samtal och att undervisningen synliggör olika perspektiv och värdekonflikter i hållbarhetsfrågor.

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom det granskade bedömningsområdet fungerar väl och har inte identifierat något utvecklingsområde.

Skolinspektionens granskning visar sammanfattningsvis att eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande i frågor som berör hållbar utveckling. Eleverna får också möjlighet att göra etiska ställningstagande i undervisningen samt bearbeta och arbeta med frågor som engagerar dem och berör deras liv. Vidare präglas undervisningen av ett kritiskt och pluralistiskt förhållningssätt där olika perspektiv och värdekonflikter kommer till uttryck och där allas tankar och åsikter tas på allvar.

Eleverna ges inflytande och delaktighet i undervisning och utbildning

Granskningen visar att eleverna får utveckla förtroende med demokratiska arbetssätt genom regelbundna klassråd och i planering och genomförande av undervisning. Eleverna uppger i intervju att de ges möjlighet att påverka arbetssätt och arbetsformer i undervisningen genom att till exempel föreslå arbetsområden som läraren sedan planerar sin undervisning utifrån, bestämma upplägg av arbetsområden och ha synpunkter på hur ämnesinnehållet ska behandlas och kunskaper redovisas. I såväl intervjuer med elever som lärare framkommer att elevernas frågor och tankar utifrån till exempel nyhetsrapporteringar fångas upp och behandlas i undervisningen. Det framkommer i intervju med lärarna att eleverna är delaktiga och har inflytande över arbeten som relaterar till hållbar utveckling. Lärarna ger som exempel rollspel där eleverna representerar olika intressegrupper som diskuterar för eller emot bevarandet av en skog, delaktighet i planeringen av en maträtt utifrån att undvika matsvinn och elevernas initiativtagande till diskussioner utifrån aktuella nyhetsrapporteringar. Även om lärarna uppger i intervju att eleverna ges

möjlighet att utveckla en handlingskompetens genom att uppmärksammas på betydelsen av att påverka för en hållbar utveckling utifrån sociala, ekonomiska och ekologiska perspektiv så uttrycker lärarna också att elevernas benägenhet att bidra till en hållbar utveckling varierar. I intervju med elever framkommer att de som individer kan påverka och bidra till en hållbar utveckling genom att till exempel samåka till träningar på fritiden, äta matrester istället för att slänga mat och källsortera. Vidare uppges i såväl intervjuer med lärare som rektor att aktiviteter genomförs inom ramen för utbildningen där eleverna får möjlighet att bidra till hållbar utveckling genom direkta kontakter med det omgivande samhället. I årskurs 8 innan pandemin, säger lärare och rektor, fick eleverna bidra med innovativa och hållbara idéer på hållbara lösningar för hur teknikföretag kunde lösa identifierade problem. Samarbetet med teknikföretagen är planerat att återupptas när pandemi-situationen tillåter, säger rektorn. Slutligen framgår av intervjuer med elever, lärare och rektor att det inte finns några tydliga skillnader hur flickor och pojkar upplever möjligheten att bidra till en hållbar utveckling. Några elever och lärare uttrycker att flickor i högre utsträckning än pojkar reflekterar och vill bidra till en hållbar utveckling, medan andra elever och lärare säger att det inte är någon skillnad utifrån kön utan att det, enligt lärarna, snarare handlar om elevernas mognad. Lärarna säger att ett sätt att engagera pojkarna är att utgå från pojkarnas intressen för att väcka intresse för hållbar utveckling.

Eleverna får möjlighet att göra etiska ställningstaganden och undervisningen präglas av ett kritiskt och pluralistiskt förhållningssätt

Granskningen visar att eleverna ges goda möjligheter att i undervisningen göra etiska ställningstaganden och arbeta med frågor som engagerar dem. Eleverna säger i intervju att de får möjlighet att ta ställning i frågor som inte har ett rätt eller fel svar utan eleverna får ta ställning utifrån en egen åsikt. Ibland är båda alternativen som eleverna ska ta ställning till rätt, säger eleverna, beroende på om det är rätt för den enskilde personen eller utifrån forskning. Eleverna säger vidare att i de samhällsorienterade ämnena har eleverna i en övning indelats i roller där olika elevgrupper representerar en fattig befolkning och en rik, och utifrån en sådan situation får eleverna förståelse för olika livssituationer. Det är viktigt, säger eleverna, att eleverna ges möjlighet i skolan att ta ställning och argumentera som en erfarenhet inför framtiden. Även i intervju med lärarna och rektorn framkommer att eleverna ges rikliga möjligheter att göra etiska ställningstaganden och lärarna ger som exempel att eleverna i en uppgift i hem- och konsumentkunskap ska motivera sitt val av köttfärs eller vegetarisk färs utifrån perspektiv som hälsa, ekonomi och miljö, eller i en annan uppgift ta ställning till val som berör budget och den egna framtiden. Ytterligare ett exempel som på ett bra sätt belyser att eleverna får göra medvetna etiska ställningstaganden i hållbarhetsfrågor som berör eleverna personligen eller samhället i stort är projektet Normstorm som genomförs i årskurs 9 och där eleverna skapar en bild

som belyser elevens åsikt utifrån mänskliga rättigheter och diskrimineringsgrunderna. I projektet, som är ett ämnesövergripande samarbete mellan bild, svenska och samhällsorienterande ämnen, ges eleverna möjlighet att ta ställning till vilket samhälle de vill leva i som samhällsmedborgare, säger lärarna. Vidare framkommer i intervju med lärarna att eleverna får motivera sina ställningstagande som kommer till uttryck i projektet Normstorm genom ethosargument, logosargument eller pathosargument. Till sist framkommer i intervju med eleverna att det inte är någon skillnad på pojkars och flickors upplevelse av att de får arbeta med frågor som berör deras liv.

Granskningen visar att undervisningen präglas av ett kritiskt och pluralistiskt förhållningssätt samt att eleverna på ett välfungerat sätt ges möjlighet att bidra till fördjupade diskussioner där allas tankar och idéer tas på allvar. Eleverna säger i intervju att lärarna har strategier för att utveckla ett tillåtande och tryggt klassrumsklimat där elevernas olika åsikter får lov att uttryckas. Vidare säger eleverna att det händer att lärarna låter eleverna träna sig på att uttrycka sin åsikt genom att låta eleverna diskutera i mindre grupper. Enligt eleverna fördelar lärarna ordet så att både pojkar och flickor får ge uttryck för sina åsikter och lärarna säger ifrån om någon inte betar sig respektfullt. Eleverna uppger att även om allas tankar och idéer ska tas på allvar är det inte okej att uttrycka vilken åsikt som helst, vilket också bekräftas i intervju med lärarna som uppger att kontroversiella frågor ska ges plats i undervisningen men det handlar också om att skapa ett sammanhang där eleverna har förtroende för läraren och där eleverna känner sig trygga, för att undervisningen ska nå sitt syfte. Det förekommer enligt lärarna och eleverna att värdekonflikter synliggörs i undervisningen och eleverna ger som exempel att arbete och pengar skapar förutsättningar för människan att resa men att flyga inte är bra för miljön, och att prioritera sina egna behov kan vara nödvändigt även om det kan ge negativa konsekvenser för något annat. I arbetet med kontroversiella frågor behöver man vara källkritisk, säger eleverna vidare och tillägger att det kan vara lätt att hitta fakta som styrker en åsikt men det gäller att hitta fakta som ger information som talar både för och emot och som är uppdaterad.

På Skolinspektionens vägnar

X Mimmi Delsing

Beslutsfattare

Signerat av: Mimmi Delsing

X Camilla Adler

Föredragande

Signerat av: Camilla Adler

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredare Anna Gabrielsson, Ann Edvinsson och jurist Elisabeth Fogelberg deltagit.

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

En tematisk kvalitetsgranskning på Junedalsskolan avseende verksamhetens kvalitet inom lärande för hållbar utveckling har genomförts den 17 och 18 januari 2022 av utredare Camilla Adler och Anna Gabrielsson.

Junedalsskolan är en kommunal grundskola i Jönköpings kommun för årskurs 7-9. Skolan har 839 elever, 421 pojkar och 418 flickor. På skolan arbetar 71 lärare. Skolan leds av en rektor.

Bilaga 2: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Vid granskningstillfället inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Tre gruppintervjuer med elever i årskurserna 7-9
- Tre gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektor.
- Dokumentstudier. Dels de dokument som begärts in från huvudmannen och skolan samt den officiella statistik som finns att tillgå om den aktuella skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från granskningstillfället för faktakontroll.

Bedömningsområden

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet.

Inom respektive område granskas följande:

Bedömningsområde A: Rektors styrning för samsyn, delaktighet och samverkan i arbetet med lärande för hållbar utveckling

- Rektor och lärare har en gemensam förståelse kring hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling, till exempel genom en pedagogisk helhetsidé.
- Rektors styrning ger lärarna utrymme till ansvarstagande, inflytande och initiativtagande i relation till skolans arbete med lärande för hållbar utveckling.
- Lärarna har goda förutsättningar för samverkan i planering, genomförande och utveckling av undervisningen gällande lärande för hållbar utveckling. Lärarna upplever sig också ha goda möjligheter att ta hjälp av sina kollegor för att hantera dilemman eller för att utveckla sin undervisning.
- Det förekommer aktiviteter som berör lärande för hållbar utveckling som involverar och tar tillvara erfarenheter och kompetens hos övriga personalgrupper i skolan. Aktiviteterna berör inte enbart undervisningen, utan också andra delar av utbildningen.
- Rektors styrning möjliggör ett utbyte och en kontakt med det omgivande samhället i arbetet med lärande för hållbar utveckling.

- Arbetet med lärande för hållbar utveckling följs upp inom ramen för skolans systematiska kvalitetsarbete. I uppföljningen finns ett jämställdhetsperspektiv.

Bedömningsområde B: Lärares kunskaper om lärande för hållbar utveckling i utbildningen

- Lärarna bedömer att de har god kännedom om de globala målen i Agenda 2030 och de nationella miljömålen som de ser som mest relevanta för sin undervisning.
- Lärarna bedömer att de har goda kunskaper om de tre olika dimensionerna, dvs ekonomiska, sociala/kulturella och miljömässiga/ekologiska av hållbar utveckling. Undervisningen om lärande för hållbar utveckling behandlar hållbar utveckling utifrån ett holistiskt perspektiv där dimensionerna integreras.
- Lärarna kan ge exempel på pedagogiska utmaningar inom ramen för lärande för hållbar utveckling. Konkret innebär det till exempel att de kan redogöra för något dilemma de har identifierat och hur de hanterar det.
- Lärare ges den kompetensutveckling som de behöver för att kunna arbeta med lärande för en hållbar utveckling.

Bedömningsområde C: Elevernas möjlighet till delaktighet och inflytande i de delar av utbildningen som berör hållbar utveckling

- Eleverna ges genom aktiv delaktighet möjlighet att utveckla förtrogenhet med demokratiska arbetsformer. Såväl flickor som pojkar ger uttryck för att de har möjlighet att bidra till hållbar utveckling genom att vara med och påverka.
- Eleverna upplever att undervisningen ger dem möjlighet till medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Såväl flickor som pojkar får möjlighet att bearbeta och arbeta med frågor som engagerar dem och berör deras liv.
- Eleverna upplever att undervisningen präglas av ett kritiskt och pluralistiskt förhållningssätt. Såväl flickor som pojkar ges möjlighet att bidra till fördjupade diskussioner där allas tankar och idéer tas på allvar. Eleverna upplever att undervisningen kännetecknas av att det oftast finns olika perspektiv och intressekonflikter och att lärandet i låg utsträckning handlar om att hitta ett enda rätt svar.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: [Skolors arbete med lärande för hållbar utveckling \(skolinspektionen.se\)](https://www.skolinspektionen.se/skolors-arbete-med-larande-for-hallbar-utveckling)

Bilaga 3: Författningsstöd

Bedömningsområde A

Författningsstöd

1 kap. 4-5 §§, 2 kap. 9-10 §§ samt 4 kap. 4-7 och 14 §§ skollagen (2010:800)

Förordning om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (SKOLFS 2010:37) inklusive kursplaner i grundskolans ämnen (Lgr 11)

Särskilt i Lgr 11 inom detta bedömningsområde;

1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Skolans uppdrag och Varje skolas utveckling

2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, 2.6 Skolan och omvärlden, 2.8 Rektorns ansvar

Skolverkets föreskrifter om kunskapskrav för grundskolans ämnen (SKOLFS 2011:19)

Bedömningsområde B

Författningsstöd

1 kap. 4-5 §§, 2 kap. 9-10 och 34 §§ skollagen

Lgr 11

Särskilt i Lgr 11 inom detta bedömningsområde;

1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Saklighet och allsidighet, Skolans uppdrag och Varje skolas utveckling

2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, 2.8. Rektorns ansvar

Skolverkets föreskrifter om kunskapskrav för grundskolans ämnen

Bedömningsområde C

Författningsstöd

1 kap. 4-5 §§, 4 kap. 9 och 13 §§ skollagen

Lgr 11

Särskilt i Lgr 11 inom detta bedömningsområde;

1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Saklighet och allsidighet, En

likvärdig utbildning, Rättigheter och skyldigheter, Skolans uppdrag, God miljö för utveckling och lärande

2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, 2.6 Skolan och omvärlden, 2.8. Rektorns ansvar

Skolverkets föreskrifter om kunskapskrav för grundskolans ämnen

Bilaga 4: Mall för huvudmannens redovisning

Detta formulär kan användas som stöd för er när ni redovisar hur ni har arbetat med de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat i samband med den tematiska kvalitetsgranskningen.

Redovisningen av vidtagna åtgärder ska fastställas av huvudmannen.

<i>Rektors styrning för samsyn, delaktighet och samverkan i arbetet med lärande för hållbar utveckling</i> • Rektor behöver utveckla arbetet med att skapa en gemensam förståelse för hur arbetet med lärande för hållbar utveckling ska bedrivas så att det omfattar alla lärare och därmed genomstrar utbildningen i sin helhet.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?
<i>Lärares kunskaper om lärande för hållbar utveckling i utbildningen</i>

Rektor behöver kartlägga vilket behov av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling som finns bland samtliga lärare samt erbjuda kompetensutveckling utifrån vad kartläggningen visar.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?